

16. *Rozporządzenie* Ministra Kultury i Sztuki z dnia 10 lipca 1963 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy przejmowaniu zabytków ruchomych na własność Państwa (Dz.U. z 1963 r. Nr 32, poz. 183).
17. Rózański M., *Zadania związków wyznaniowych w zakresie ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego*, w:] *Polityka wyznaniowa a prawo III Rzeczypospolitej*, red. M. Skwarzyński, P. Steczkowski, Lublin 2016.
18. Sikora K., *Problemy restytucji i ochrony zabytków sakralnych*, w:] *Ochrona zabytków sakralnych*, red. M. Rózański, Olsztyn 2017.
19. Stepnowska J., *Międzynarodowa restytucja dóbr kultury zrabowanych z obiektów sakralnych podczas II wojny światowej*, w:] *Ochrona zabytków sakralnych*, red. M. Rózański, Olsztyn 2017, s. 75-82; Tomkiewicz M., *Obrót majątkiem Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce*, Olsztyn 2013; Walencik D., *Rewindykacja nieruchomości Kościoła katolickiego w postępowaniu przed komisją majątkową*, Lublin 2008.
20. Świto L., *Alienacja majątku kościelnego w diecezjach rzymskokatolickich w Polsce*, Olsztyn 2010.
21. Trzcziński M., *Prawna ochrona zabytków archeologicznych*, w:] *Prawna ochrona dóbr kultury*, red. T. Gardocka, J. Sobczak, Toruń 2009.
22. Wojtkowski J., *O ochronie dóbr kultury w ustawodawstwie Kościoła Rzymskokatolickiego*, [w:] *Wandalizm wobec dziedzictwa naturalnego i kulturowego*, red. W. Pływaczewski, S. Buczyński, Olsztyn 2015.

Dr Justyna Krzywkowska
 Wydział Prawa i Administracji
 Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Polska)

THE AUTONOMY OF THE CHURCH JUDICIARY IN THE SPHERE OF MARRIAGE ACCORDING TO CANON LAW

According to can. 1117 of the Code of Canon Law [1], Catholics are obliged to contract canonical marriage. Ecclesiastical courts play a great role in the process of carrying out the mission of the salvation of souls [1, can. 1752]. A verdict of a court stating an annulment of a marriage allows divorced parties to regularise their legal status within the canon law. If a party has the clause prohibiting another marriage – if such had been previously imposed – removed, then they may marry again. It is the cases of marriage annulment that are most common in the work of ecclesiastical courts. The Polish state does not interfere with the internal tasks of the Catholic Church, to which ecclesiastical courts belong. Married parties, if they wish to regularise their legal status after their separation, file for divorce, and later action for annulment. Numerous courts in Poland require a decree absolute as an appendix to the complaint (not specified in the Code of Canon Law). A state court cannot express opinions on the validity / invalidity of a canonical marriage. Similarly, an ecclesiastical court's ruling does not influence the civil status of the spouses. Due to the significant role of ecclesiastical courts, it should be of a great importance that the persons working there are not only well educated in the field of canon law, but are also prudent, conscientious, and righteous [3, p. 465]. Cases dealt with in ecclesiastical courts are complicated. It is necessary, during the process, to answer the question of whether the nupturients at the moment of saying the vows were not concerned with an impediment [1, cann. 1083-1094], defects in matrimonial consent [1, cann. 1095-1103], and if the canonical form of the marriage was preserved [1, can. 1108]. It should be pointed out that it is often spouses

whose marriage ended many years after the wedding that come to ecclesiastical courts, thus, it might be problematic to find witnesses of their lives before the marriage was contracted. The applicant in the process before a court is required to deliver evidence that is significant enough to prove the complaint legitimate, for example a list of credible witnesses, authentic instruments (such as a medical examination result, a statement of participation in a program of Alcoholics Anonymous), private documents (letters, diaries, photographs). In cases concerning declaring nullity of a marriage, due to the issue of mental disorders, a psycholegal opinion is necessary. Ecclesiastical courts have their own experts, who have professional knowledge and who respect the teaching of the Catholic Church on the topic of indissolubility of marriage. Some ecclesiastical courts in Poland have put on their websites information about not considering private experts opinions. The reform introduced by Pope Francis in 2015 aims at enlarging the access of the faithful to the courts [4]. The Pope encourages not to pose a financial barrier for those parties who want to regularise their legal status with respect to the Catholic Church. The assistance of these courts is also available for those who are not baptised but who have married a baptised person. The autonomy of ecclesiastical courts in Poland is guaranteed by i.a. the Concordat of 1993 [2]. This belongs to the field of public international law. According to art. 1 of this contract, there is a mutual autonomy and independence of the state and the Church in respective areas, as well as cooperation for the evolution of the man and the common good. Ecclesiastical courts are granted complete autonomy in carrying out their mission, exercising judicial authority, and managing their own judicial structures. Although both the state and the Church do respect the value of a family and have respect for the institution of marriage [2, art. 11], ecclesiastical courts do not interfere with the sphere of state courts. According to art. 10 (3) of the Concordat: „It is within the exclusive competence of ecclesiastical authorities to make a judgement as to the validity of Canon Law marriage, as well as any other grounds laid down by Canon Law”. Cases concerning marriage issues, taken by ecclesiastical courts, dealing with marriage annulment, separation, dispensation from a not consummated marriage, do not have any legal results within the Polish state law [7, pp. 285-287]. It may happen that the ecclesiastical church grants a decision of a marriage being null, while the spouses do not obtain a divorce within the realm of civil law, or in a reversed scenario, when a state court grants a divorce while there is no basis for declaring a canonical marriage null. The doctrine contains postulates that imply a limitation of cases for obtaining a divorce, and rather promotes the institution of separation which exists and functions in both legal systems – the Polish state law and ecclesiastical law [8, pp. 175-176]. The Concordat does not constrain the jurisdiction of the Polish state over the institution of marriage [5, p. 67]. The Polish state does not respect the rule of indissolubility of marriage [6, pp. 246]. The Concordat does not introduce to the Polish legislation the possibility of implementing the effects of ecclesiastical courts rulings in cases for declaring matrimonial nullity.

Bibliography

1. Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, AAS 75 II (1983) 1-317.

2. Concordat between the Holy See and the Republic of Poland, signed on 28.07.1993, ratified on 23.02.1998 (Journal of Laws of 1998 No. 51, item 318 as amended).
3. Dzięga A., Kanoniczno-prawne i duszpasterskie zadania trybunału diecezjalnego, [in:] *Ius et lex. Księga jubileuszowa ku czci prof. Adama Strzembosza*, eds. A. Dębiński, A. Grześkowiak, K. Wiak, Lublin 2002.
4. Franciscus, Motu proprio „Mitis Iudex Dominus Iesus” «quibus canones codicis iuris canonici de causis ad matrimonii nullitatem declarandam reformantur, 15.08.2015.
5. Góralski W., Adamczewski W., Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 r., Płock 1994.
6. Krukowski J., Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe, Lublin 2013.
7. Krukowski J., *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2000.
8. Misztal H., *Prawo małżeńskie*, [w:] *Prawo wyznaniowe III Rzeczypospolitej*, red. H. Misztal, Lublin – Sandomierz 1999.

*Dr Małgorzata Augustyniak
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Polska)*

ZAŁOŻENIE RACJONALNEGO PRAWODAWCY W KONTEKŚCIE TEORII I PRAKTYKI PRAWNICZEJ

W dziejach dyskusji nad prawem stale poszukuje się podstaw jego racjonalności. Zagadnienie to można rozpatrywać na płaszczyźnie filozoficznej oraz dogmatycznej. Pierwsza ukierunkowana jest przede wszystkim na ontologiczną refleksję nad prawem. Pytania: czym jest prawo i co jest źródłem racjonalnych reguł prawnych, są tu pytaniami o bytowy status prawa. W tej perspektywie prawo jest zazwyczaj traktowane jako przejaw racjonalności bytu. Podejście tego typu możemy znaleźć w starożytnych dociekaniach o świecie jako uporządkowanej, harmonijnej całości, z której wyprowadzano też racjonalność normatywną. Odnajdywano ją np. w Heraklitem Logosie, Platónskich ideach, Arystotelesowskiej koncepcji niezmiennej natury, stoickim panteizmie, koncepcji wiecznego prawa boskiego u Augustyna Aureliusza oraz Tomasza z Akwinu.

Na gruncie filozofii prawa funkcjonują też odmienne od ujęć prawnonaturalnych szkoły, które negują tezę o racjonalności bytu i zastępują ją teoriami woluntarystycznymi (prawo pochodzi od woli ustawodawcy) i konwencjonalistycznymi (prawo jest wynikiem umowy-kontraktu). Prawo jest tu uznawane za system norm, rozumianych jako byty intencjonalne. Wprowadza się je w zastanę rzeczywistość, w której stanowią wyłącznie wytwór ludzki, związany wewnętrznymi regułami wynikania. Racjonalności tak ujętego prawa poszukuje się w apriorycznych koncepcjach, do których m.inn. należy założenie racjonalnego ustawodawcy. W tym miejscu następuje przejście do płaszczyzny dogmatycznej, w której problematyka racjonalności prawa dotyczy przede wszystkim konstruowania prawa pozytywnego. Proces ten obejmuje zagadnienia dotyczące podmiotu tworzącego prawo, sposobu tworzenia prawa oraz skutku prawotwórczej działalności. Prawo jest tu traktowane jako rezultat świadomej zorganizowanej i zinstytucjonalizowanej działalności pewnych podmiotów zmierzających do osiągnięcia za pomocą prawa określonych zmian w życiu społecznym [2, s.111].